

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БІОЛОГІЯ ҐРУНТІВ»

Компонента – загальноінститутська вибіркова (3 кредити)

Освітньо-професійна програма	
Спеціальність	
Галузь знань	
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Мова навчання	українська
Профайл викладача (-ів)	Нікорич Володимир Андрійович, к.б.н., доцент https://geomatics.chnu.edu.ua/pro-kafedru/kolektyv-kafedry/nikorych-volodymyr-andriiovych
Контактний тел.	+38 (0372) 58-47-40
E-mail:	v.nikorych@chnu.edu.ua
Сторінка курсу в Moodle	
Консультації	П'ятниця з 14 ⁰⁰ – 15 ³⁰

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Біологія ґрунтів» розглядає ґрунт як багаторівневу біогеохімічну систему, в якій біота виконує функції трансформації органічної речовини, регуляції потоків елементів і формування структурної організації середовища. Основний фокус курсу зміщено з описової біорізноманітності на функціональні групи організмів і їхній внесок у процеси мінералізації, гуміфікації, іммобілізації та детоксикації ксенобіотиків.

Курс інтегрує підходи мікробної екології, ензимології та ґрунтової зоології з методами оперативної діагностики стану ґрунту. Навчання орієнтоване на інтерпретацію біологічних індикаторів (респірація, ферментативна активність, фітотоксичність) як проксі-параметрів екосистемних функцій. Обмеження курсу полягає у використанні переважно експрес-методів, що дають відносні, а не абсолютні оцінки процесів.

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів цілісного розуміння ґрунту як унікального середовища життя, а також ролі ґрунтової біоти у забезпеченні екосистемних функцій та родючості..

НАВЧАЛЬНИЙ КОНТЕНТ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

МОДУЛЬ 1. ФУНКЦІОНАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ҐРУНТОВОЇ БІОТИ	
Тема 1	Ґрунт як біогеохімічний реактор Ґрунтова матриця як сукупність мікроніш; градієнти кисню, вологи та субстратів; просторове розмежування аеробних і анаеробних процесів.
Тема 2	Прокаріоти: метаболічні стратегії та екологічні функції Автотрофія/гетеротрофія, нітрифікація, денітрифікація, редукція сульфатів; швидкість обігу субстратів як функція температури та вологості.
Тема 3	Ґриби як агенти деструкції та симбіозу Екзоферментативна активність, розклад лігніну та целюлози; мікоризні асоціації як механізм перерозподілу фосфору і води.
Тема 4	Ґрунтова фауна як регулятор структури та трофічних ланцюгів Поділ на мікро-, мезо- та макрофауну; біотурбація, формування агрегатів, контроль популяцій мікроорганізмів.
МОДУЛЬ 2. БІОДІАГНОСТИКА ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ	
Тема 5	Ферментативна активність як інтегральний показник Дегідрогенази, фосфатази, уреази: методи визначення, чутливість до забруднювачів, інтерпретація варіабельності.
Тема 6	Респіраційна активність і вуглецевий цикл Базальне та індуковане дихання; співвідношення С-мініералізації та мікробної біомаси.
Тема 7	Біотестування як інструмент оцінки токсичності Проростання насіння, індекси інгібування росту; обмеження методу при багатофакторному стресі.
Тема 8	Біологічні механізми трансформації забруднювачів Деградація пестицидів, нафтових вуглеводнів; роль консорціумів мікроорганізмів; залежність ефективності від доступності субстрату.
Тема 9	Мікробіом ґрунту як керований ресурс Концепція керування мікробіомом (inoculation vs stimulation); ризики нестабільності інтродукованих штамів.

ФОРМИ, МЕТОДИ ТА ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Форми навчання: Лекції з аналізом емпіричних даних та інтерпретацією графічних залежностей. Лабораторний практикум, побудований як послідовність коротких експериментальних сесій із безпосереднім отриманням вимірювань. Самостійна робота з обробкою результатів і формуванням інтерпретацій.

Методи навчання: Кейс-орієнтований аналіз (робота з варіаціями респірації за різних агротехнологій). Експериментальні методи з використанням експрес-протоколів: оцінка целюлозної деградації (Soil Your Undies), визначення

інтенсивності виділення CO₂, екстракція мезофауни (воронки Берлезе), біотестування фітотоксичності на крес-салаті, кольориметричне визначення ферментативної активності. Інтерпретація первинних даних із урахуванням похибок та варіабельності.

Технології навчання: Мобільні додатки для морфологічної ідентифікації організмів. Прості цифрові системи збору та фіксації польових даних. Використання базових сенсорів для реєстрації CO₂. Концептуальне ознайомлення з метагеномними підходами без їх практичного застосування через ресурсні обмеження.

ФОРМИ Й МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль: фронтальне тестування, індивідуальне опитування та перевірка індивідуальних завдань.

Підсумковий контроль – залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання програмних результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за шкалою європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Критерієм успішного оцінювання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів (балів) за кожним запланованим результатом навчання.

Структура оцінювання: практичні роботи – 40% (точність вимірювань + інтерпретація); теоретичні тести – 25% (понятійний апарат і причинно-наслідкові зв'язки); індивідуальний проєкт – 35% (здатність інтегрувати методи в прикладну задачу, наприклад, оцінка деградації ґрунту).

ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- ✓ «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetsko-ho-natsionalnoho-universytetu.pdf>
- ✓ «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» <https://www.chnu.edu.ua/media/n5nbzwb/polozhennia-chnu-pro-plahi-at-2023plusdodatky-31102023.pdf>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Global Soil Biodiversity Initiative (GSBI) — globalsoilbiodiversity.org

Центральний світовий хаб для вивчення біології ґрунтів. Тут доступні атласи біорізноманіття, наукові звіти та матеріали про роль ґрунтових організмів у кліматичних змінах.

FAO Soil Biodiversity Portal — fao.org/soils-portal/soil-biodiversity

Ресурс ФАО ООН, що містить глобальні звіти (наприклад, "State of knowledge on soil biodiversity"), методичні рекомендації щодо сталого управління ґрунтами та кейси з біоремедіації.

ISRIC — World Soil Information — isric.org

Найбільший цифровий архів даних про ґрунти світу. Для курсу біології особливо корисні карти SoilGrids та ресурси їхнього Світового музею ґрунтів, які демонструють зв'язок між типом ґрунту та його живою фазою.

Soil Health Institute — soilhealthinstitute.org

Орієнтований на практичну діагностику. Містить стандартизовані методи оцінки здоров'я ґрунту, протоколи вимірювання мікробної активності та індикатори, які ви плануєте використовувати в лабораторній частині.

European Soil Data Centre (ESDAC) — esdac.jrc.ec.europa.eu

Ресурс Європейської Комісії з великим розділом про біологію ґрунтів Європи. Тут можна знайти дані про поширення дощових черв'яків, грибів та бактерій, а також вплив пестицидів на біоту.

The Living Soil (YouTube & Educational Media) — soil-academy.org

Освітня платформа з візуалізаціями та короткими курсами. Ідеально підходить для підбору відеоматеріалів до лекцій (наприклад, мікрозйомка Wood Wide Web або роботи ґрунтових інженерів).

Наукові публікації та журнали:

- [Soil Biology and Biochemistry](#)
- [Applied Soil Ecology](#)
- [Biology and Fertility of Soils](#)
- [Frontiers in Microbiology \(Section: Terrestrial Microbiology\)](#)

Онлайн-курси:

- **Soil Biology (Wageningen University & Research)** - один із найкращих курсів у світі від топового аграрного університету. Охоплює роль бактерій, грибів та фауни у функціонуванні ґрунту. <https://www.wur.nl/en/show/soil-biology.htm>
- **Environmental Management: Post-Mining Landscapes (The University of Queensland)** - на edX. Тут є чудові модулі про біоремедіацію та відновлення мікробних спільнот у порушених ґрунтах. <https://www.edx.org/learn/environmental-management>
- **Life Below Our Feet: Soil Biology and Health (Lancaster University)** - курс фокусується на біорізноманітті ґрунту як основі його здоров'я. Дуже близький до вашої концепції "Здоров'я ґрунту". <https://www.futurelearn.com/courses/soil-health>
- **Soil Health Policy and Economics (Soil Health Institute)** - серія модулів, що пояснюють, як біологічні показники ґрунту конвертуються в економічні вигоди та сталий розвиток. <https://soilhealthinstitute.org/resources/training/>
- **Global Post-Graduate Course on Soil Biodiversity (GSBI)** - серія відкритих відео-лекцій від провідних вчених світу про метагеноміку ґрунтів, зоологію та екологію. <https://www.globalsoilbiodiversity.org/video-archive>

Детальна інформація щодо вивчення курсу «Біологія ґрунтів» висвітлена у робочій програмі навчальної дисципліни